

Verslag van bevindingen informatieproces coalitiebesprekingen 2022

“Bouwen aan vertrouwen”

De informateur
E.J. Nieuwenhuis
Waddinxveen, 7 april 2022

1. Inleiding

Afgelopen 14, 15 en 16 maart hebben de gemeenteraadsverkiezingen plaatsgevonden voor de raadsperiode 2022-2026. Deze verkiezingen hebben de volgende zetelverdeling opgeleverd:

Partij	Aantal stemmen	Percentage	Aantal zetels
SGP	8612	28,69	10
ChristenUnie	4801	16,00	5
Pro'98	4043	13,47	4
CDA	3695	12,31	4
Lokaal Belang	5974	19,90	7
VVD	2051	6,83	2
Burger Initiatief	837	2,79	1

Voorafgaand aan de verkiezingen ben ik door dhr. Top en dhr. Wijnne benaderd met de vraag of ik beschikbaar zou zijn als informateur voor de gemeente Barneveld, mocht de SGP de grootste fractie worden. En bovendien niet eerder dan na instemming van de andere fracties. Op donderdag 17 maart ben ik benaderd door dhr. Top met het formele verzoek de rol van informateur op me te nemen.

Met het voeren van de opdracht heb ik gewacht tot 21 maart, de dag waarop de uitslag definitief is vastgesteld door het hoofdstembureau.

2. Opdracht

De opdracht die ik vanuit de gemeente Barneveld heb meegekregen luidt als volgt:

“Te onderzoeken welke programmatische en politieke mogelijkheden er zijn om tot een hecht en stevig college te komen dat kan steunen op een vruchtbare samenwerking met de gemeenteraad op basis van een werkbare meerderheid in de raad. In dit onderzoek gaat zorgvuldigheid boven snelheid.

De opdracht omvat vooralsnog alleen de verkennende fase. In deze fase voert de informateur verkennende gesprekken met alle fracties met de volgende aandachtspunten:

- 1. Hoe duidt u de verkiezingsuitslag?*
- 2. Wat zijn de belangrijkste doelen die de fractie wil bereiken in de komende bestuursperiode?*
- 3. Zijn er belemmeringen of zelfs breekpunten voor samenwerking in een coalitie met andere fracties?*
- 4. Met welke fracties is er de bereidheid tot samenwerking in een coalitie en met welke fracties juist niet?*

5. *Welke coalitie geniet de voorkeur en biedt perspectief op een vruchtbare samenwerking in het college en de gemeenteraad gedurende de komende bestuursperiode?*
6. *Wie is de wethouderskandidaat? Ook de beschikbare competenties van de kandidaat-wethouders zijn hierbij onderdeel van het gesprek.*

De verkenning wordt afgerond met een objectief en zakelijk verslag van bevindingen, op basis waarvan een keuze kan worden gemaakt voor een kansrijke coalitie. De informateur informeert de fractievoorzitters over zijn bevindingen en maakt zijn verslag in een persconferentie openbaar.”

3. Aan de slag

Na ontvangst van de opdracht heb ik ervoor gekozen gesprekken in te laten plannen met alle fracties. Voor ieder gesprek werd maximaal 1,5 uur uitgetrokken. Tijdens deze gesprekken ontving ik ambtelijke ondersteuning van mevr. J. Hooijer en dhr. J.D. Wessels.

De planning van de gesprekken zag er als volgt uit:

Maandag 21 maart:	Vorbereidend ambtelijk gesprek
Maandag 21 maart:	SGP
Dinsdag 22 maart:	Lokaal Belang, Burgerinitiatief, VVD
Donderdag 24 maart:	CDA
Vrijdag 25 maart:	Pro '98, ChristenUnie

Voorafgaand aan deze gesprekken heb ik alle deelnemers gevraagd zaterdagochtend 26 maart vrij te houden voor een vervolgg gesprek, om eventuele verdiepende / aanvullende vragen te kunnen stellen. Uiteindelijk zijn op zaterdag 26 maart nog twee gesprekken gevoerd. Een gesprek met Lokaal Belang en daarna met de SGP.

Bij de gesprekken heb ik de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Iedere fractie wordt vertegenwoordigd door niet meer dan twee personen.
- Het is van belang openhartig te zijn tijdens het gesprek, dat komt de kwaliteit van het proces ten goede. Gesprekken vinden daarom plaats op basis van vertrouwelijkheid.
- Tijdens ieder gesprek hanteren we dezelfde vragenlijst. Voor iedere fractie is evenveel tijd ingeruimd.
- Van ieder gesprek wordt een schriftelijke impressie gemaakt dat dient als handvat voor de informateur. Deze impressie wordt alleen gedeeld met betreffende fractie.
- In het kader van 'een broedende kip moet je niet storen' heb ik de deelnemers gevraagd om te voorkomen dat door onderlinge contacten een 'schaduwproces' ontstaat. Het is in deze fase van belang de informateur zijn werk te laten doen en te wachten op het moment waarop de bevindingen worden gepubliceerd.
- Na afloop van de gesprekken stel ik een verslag op dat ik in openbaarheid presenteer aan de deelnemers aan de gesprekken.
- Tijdens deze presentatie zal ik niet ingaan op de details van de gesprekken, maar alleen op relevante hoofdzaken die voor het proces van belang zijn.

Na genoemde gesprekken heb ik geconstateerd dat een tussenstap nodig was. Deze tussenstap betrof gesprekken met de fracties van SGP en Lokaal Belang samen. Uiteindelijk heeft een drietal gesprekken plaats gehad: woensdag 30 maart, vrijdag 1 april en dinsdag 5 april.

4. De oogst van de verkenning

Duiding uitslag

Hierover bestaan eensluidende opvattingen: SGP en Lokaal Belang zijn de winnaars van de verkiezingen. De Barneveldse raad is gegroeid van 31 naar 33 zetels. Deze zetels zijn naar hen gegaan. En daarnaast gaat de winst van deze partijen ook gepaard met verlies bij andere partijen. Begrijpelijkerwijs levert dit ook teleurstelling op. Een constructieve bijdrage aan het gemeentebestuur of het voeren van een goede campagne betaalt zich niet altijd uit in verkiezingswinst. En dat stelt teleur.

De winst van de SGP wordt veelal toegeschreven aan autonome groei, en mogelijk ook vanwege het landelijke standpunt in het coronabeleid.

De winst van Lokaal Belang wordt toegeschreven aan de landelijke tendens om op lokale partijen te stemmen en ook aan de actieve wijze waarop politiek is bedreven. Deze werkwijze wordt zowel positief als negatief geïndiceerd. Enerzijds klinkt er waardering dat deze partij op een eigentijdse wijze politiek heeft bedreven. En dat het deze partij gelukt is het vertrouwen van de kiezer te winnen. Anderzijds komt ook meerdere malen het signaal dat de politieke stijl waarvoor LB gekozen heeft, niet altijd als constructief is ervaren.

Samenwerken vanuit inhoudelijk perspectief

Na het voeren van de gesprekken is mij gebleken dat er op inhoud niet op voorhand sprake is van breekpunten. Wel zijn er inhoudelijke aandachtspunten die mogelijk belemmerend zijn en op z'n minst een uitdaging vormen in een volgende fase. Waar de ene fractie vaart wil maken, wil een andere fractie liever een pas op de plaats. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om de Energietransitie (met name wind), de positie in de regio (Foodvalley), de Railterminal, of het groeiplan van de organisatie.

Waar alle partijen het over eens zijn, is dat Barneveld staat voor grote uitdagingen. De komende jaren zal de gemeente fors doorgroeien. Er komen grote vraagstukken op de gemeente af. Hoe om te gaan met de stikstofproblematiek? Met het buitengebied? Met het sociaal domein? Met woningmarktvraagstukken? Deze grote uitdagingen vragen een stabiel en krachtig bestuur. Een hecht college dat niet bezig is met intern gedoe, maar vanuit visie, stabiliteit en vertrouwen zich weet te concentreren op dat wat er echt toe doet.

Samenwerken vanuit politiek perspectief

Vanuit de gesprekken komt naar voren dat de huidige coalitie met genoegen terugkijkt op de samenwerking in de achterliggende periode. Er is sprake van visie, van stabiliteit en vertrouwen. Er is sprake van collegiaal bestuur.

Ook kwam tijdens de gesprekken naar voren dat het voor de hand ligt dat SGP en Lokaal Belang aan zet zijn. Daarmee wordt de kiezer recht gedaan. Tegelijkertijd klinkt er aarzeling. En deze aarzeling heeft alles te maken met de verschillende stijlen van politiek bedrijven. Hierover moet tijdens de collegevorming gesproken worden, om ervoor te zorgen dat er ook komende periode sprake kan zijn van collegiaal bestuur, zodat de politiek vooral in de raadszaal blijft.

Voorkeuren voor een nieuwe coalitie

De vraag naar de voorkeurscoalitie van de verschillende partijen heeft tijdens de gesprekken een tweeledig beeld opgeleverd.

Enerzijds wordt aangegeven dat het vanzelfsprekend lijkt dat SGP en Lokaal Belang het motorblok van een nieuwe coalitie vormen. Zij zijn winnaars die samen al een meerderheid hebben.

Anderzijds is de vraag hoe daarna verder. Twee partijen met de kleinst mogelijke meerderheid is niet wenselijk. Daarom heeft een aantal partijen tijdens het gesprek een driepartijencoalitie aangedragen, waarbij er sprake is van 4 (of zelfs 5) wethouders. Anderen pleitten voor een brede coalitie met daarin vier partijen, die ieder één wethouder leveren

Tussenstap

Zoals aangegeven lag een sleutelrol voor SGP en LB voor de hand. Daarom achtte ik het nodig, door middel van een tussenstap, met hen samen verkennende gesprekken aan te gaan over de mogelijkheden voor een coalitiestructuur.

In de gevoerde gesprekken is zowel het aantal partijen alsook het aantal wethouders aan de orde geweest. Hierbij is duidelijk geworden dat een college met vier wethouders voldoende zou moeten zijn om de opgaven waar Barneveld voor staat gestalte te geven. Drie wethouders wordt duidelijk als te beperkt ervaren en vijf wethouders als te ruim. Ten aanzien van het aantal partijen, zijn op hoofdlijnen de volgende voor- en nadelen benoemd:

Voordelen 3-partijencoalitie (SGP + LB + 3^e partij):

- *Geeft meer signaal van ‘verandering’, gaat niet op oude voet verder.*
- *Getalsmatig groot genoeg om stabiele coalitie te zijn, en tegelijkertijd blijft er een goede verhouding coalitie – oppositie*
- *Minder onderhandelende partijen leidt mogelijk sneller tot overeenstemming*
- *Alle partijen hebben elkaar steeds nodig, die afhankelijkheid stimuleert samenwerking*

Nadelen 3-partijencoalitie (SGP + LB + 3^e partij):

- *De SGP levert (op basis van zetelaantal) twee wethouders. Dit heeft niet hun voorkeur.*
- *De grote opgaven waarvoor Barneveld zich gesteld ziet, vragen een brede coalitie.*
- *Gewaardeerde en ervaren coalitiepartners vertrekken. Nieuwe bestuurders eerst ingewerkt.*

Voordelen 4-partijencoalitie (SGP + LB + 3^e + 4^e partij):

- *Een brede coalitie heeft breed draagvlak en past bij de grote opgaven waarvoor Barneveld zich gesteld ziet.*
- *Iedere partij levert 1 wethouder. Dat is passend voor Barneveld en zorgt voor gelijkwaardigheid in het college.*
- *Meer continuïteit, wat waardevol is in verband met de grote opgaven.*

Nadelen 4-partijencoalitie (SGP + LB + 3^e + 4^e partij):

- *Getalsmatig zo’n brede coalitie dat er geen goede coalitie – oppositie verhouding is.*
- *Meer onderhandelende partijen betekent mogelijk minder snel overeenstemming.*
- *Coalitie heeft meerderheid, ook zonder 4^e partij. De gelijkwaardigheid kan daarmee in het geding komen.*
- *Geeft, afhankelijk van samenstelling, minder het signaal van ‘verandering’, en kan overkomen als ‘op oude voet verder gaan’.*

5. Conclusies en aanbeveling

Na weging van alle gesprekken en alle informatie kom ik tot de volgende conclusies en aanbevelingen:

1. Een driepartijencoalitie met vier wethouders kan rekenen op het meeste draagvlak en verdient daarom de voorkeur.

2. De meest kansrijke combinatie is een coalitie bestaande uit SGP, Lokaal Belang en ChristenUnie. Het is wat mij betreft dan ook aan hen om met z'n drieën de vervolgstap te zetten richting de formatie van een nieuw college.
3. Ten aanzien van de verdeling van de wethoudersposten constateer ik dat er op basis van zetelverdeling draagvlak is voor een college waarbij de SGP twee wethouders levert en Lokaal Belang en de ChristenUnie elk één.
4. De nieuwe coalitie van Barneveld doet er verstandig aan eerst te bouwen aan vertrouwen. Ga 'de hei op' en investeer eerst in elkaar. Daar wordt een coalitie sterker van. En Barneveld beter.

6. Vervolproces en afronding informatie

Deze rapportage geeft inzicht in de mogelijkheden om te komen tot een nieuwe coalitie voor de periode 2022 - 2026. Gebleken is dat een samenwerking tussen SGP, Lokaal Belang en de ChristenUnie in eerste instantie kansen en aanknopingspunten biedt voor een gemeenschappelijk programma en collegiaal bestuur. Mochten de vervolgbesprekingen tussen deze partijen niet leiden tot het gewenste resultaat, dan is een coalitie met SGP, Lokaal Belang en het CDA een redelijk alternatief. Ook zou verkend kunnen worden of een voortzetting van de huidige coalitie een mogelijkheid is. Beide voorgestelde coalities kunnen zich baseren op een ruime meerderheid in de gemeenteraad. Ik adviseer voorts om het formatieproces te vervolgen onder leiding van een externe voorzitter. In deze setting kunnen alle partijen vanuit een level playing field met elkaar de volgende stap zetten richting een coalitieakkoord.

Met de oplevering van deze rapportage beschouw ik mijn opdracht als informateur als beëindigd en dank ik nogmaals iedereen voor de openhartigheid en het in mij gestelde vertrouwen. Tenslotte bedank ik mevrouw J. Hooijer en de heer J.D. Wessels voor de plezierige en professionele ondersteuning tijdens het informatieproces.